

VZTAHY MEZI ŘÍDÍCÍMI ORGÁNY POLNÍCH VOJSK A TERITORIA

Čím jsou mohutnější prostředky sloužící k vedení ozbrojeného zápasu a čím více jsou armády vybaveny technikou, tím více se prohlubuje týlový prostor vojsk. Soustředění velkého množství materiálových zásob, vyčlenění prostorů pro řadu záloh všeho druhu a dodržování principů platných pro činnost za použití jaderných zbraní vedou k tomu, že týlová hranice fronty se vzdaluje od čáry dotyku. Přihlédneme-li k tomu, že v Evropě jsou vojska vůbec nejmoderněji vyzbrojena a bereme-li v úvahu všechny zvláštnosti západního válčiště, můžeme považovat značnou část území našeho státu — alespoň v první válečné etapě — za takový prostor, na němž budou operovat vojska prvních sledů, a který tedy bude jejich bojovým pásmem nebo alespoň bude vytvářet jejich týlový prostor.

Z této skutečnosti můžeme vyvodit řadu závěrů pro teoretickou i praktickou přípravu v oblasti politické, technické, materiální i kádrové. Mimo jiné můžeme tvrdit, že orgány teritoriální správy budou po dlouhou dobu v nepřetržitém styku s orgány polních vojsk a že budou řešit společně množství naléhavých společných problémů.

Stojí tedy za to, zamyslet se nad touto otázkou a pokusit se vyvodit z ní alespoň některé závěry.

Když v létě roku 1919 napadly vzniklou sovětskou republiku Děnikinovy vojenské sbory, obrací se ústřední výbor KSR(b) ke všem organizacím Komunistické strany Ruska (bolševiků) dopisem, jehož autorem je V. I. Lenin. V něm mimo jiné říká: „Sovětská republika je obležena nepřítelem. Musí z ní být jediný vojenský tábor ne slovy, ale ve skutečnosti.“ A na jiném místě: „Právo v ní žít můžeme přiznat pouze těm, kdo se aktivně účastní války a všemožně

nám pomáhají. Z toho vyplývá naše právo a naše povinnost mobilizovat všechno obyvatelstvo k válce, někoho na vojenskou práci přímo, někoho na různé pomocné práce pro válku.“ A dále: „... v rozsáhlém frontovém pásmu... je třeba naprosto všechno přizpůsobit válečné situaci a plně podřídit všechnu práci, všechno úsilí a všechny myšlenky válce a jedině válce.“ (Lenín: Spisy sv. 29, str. 430—449, SNPL 1955).

I když citované věty a celou výzvu musíme posuzovat z hlediska doby a situace, která ji podmiňovala, měly by uvedené teze platnost i v současné době. V příslušné modifikaci můžeme vyvodit některé základní vztahy mezi vojenskými polními veliteli a štáby na jedné straně a teritoriálními činiteli a orgány na straně druhé.

Úloha obou těchto partnerů, metody jejich činnosti a rozsah jejich úkolů a povinností se budou v mnohém lišit — i když výslednice jejich práce bude totožná. Z těchto rozdílů budou vyplývat některé vztahové a metodické odlišnosti, které bude účelné sladit a zkoordinovat do společného úsilí.

Vojenský velitel bude pochopitelně v první řadě vidět svůj úkol, který spočívá v totální porážce a rozdrčení nepřítele. K tomu potřebuje maximální všestranné zabezpečení svých vlastních jednotek. Z jeho hlediska tedy veškeré civilní obyvatelstvo a jeho schopnosti a prostředky musí cele sloužit uvedenému cíli.

Teritoriální činitel bude mít svůj hlavní cíl v zajištění nepřetržité výroby, tj. v ochraně lidí a výrobních prostředků a v jejich všestranném zabezpečení k tomu, aby mohli zásobovat frontu vším potřebným a zázemí tím nejnutnějším.

I když pomíneme vlivy, které oba tyto úkoly budou komplikovat — a bude jich nemálo — i toto zjednodušené vyjádření cílů navozuje možnou konfliktní situaci. K takové jsme nejednou přivedeni i v hlubokém míru, kdy dva funkcionáři spějící za jediným užitečným cílem jsou nuceni s ohledem na dílčí úkoly volit specifické metody jejich dosažení a tyto různé podmínky ovlivňují jejich jednání.

Ve vzájemných vztazích nemusí pochopitelně docházet vždy ke „konfliktu“ nebo „rozporu“, ale i pouhé nedorozumění, podmíněné napjatou situací, nedostatkem času, tlakem nepřítele a dalšími specifickými válečnými vlivy, může způsobit mnohé nesnáze.

Z hlediska prostoru — máme-li na mysli náš stát — bude ke vzájemným stykům vojenského a civilního úseku docházet na celém teritoriu. Lze oprávněně předpokládat, že intenzita těchto vztahů bude narůstat směrem k západním. To ovšem zdaleka neznamená, že tímto směrem lze předpokládat i nárůst možné konfliktnosti. Možná, že naopak rozsáhlejší praxe a zkušenost bude nejlepší školou, jak vzájemné styky co nejpružněji a nejvíce přizpůsobit, i když svoji úlohu bude hrát sám nejdůležitější aktér — člověk se svými nejrozmanitějšími vlastnostmi a schopnostmi.

Z hlediska času bychom pravděpodobně zjednodušovali situaci, kdybychom se domnívali, že tyto vzájemné styky budou omezeny pouze na začáteční týdny válečného střetnutí. I za optimálního předpokladu postupu našich vojsk do hloubky nepřátelského území nebude styk vojenských polních činitelů a teritoriálních funkcionářů likvidován: na frontu budou proudit posily, zálohy, materiál, z fronty ranění, prostředky k opravě, zajatci: život bude stále pulsovat a navozovat k řešení situace, při nichž se budou prolínat zájmy fronty a zázemí.

Frontové pásmo má však značnou hloubku — prvky bojových a operačních sestav, především zálohy a týly jsou rozmístovány ve značné vzdálenosti od předního okraje vlastních vojsk a teprve za nimi je určována týlová hranice frontu.

Tato hranice bude na počátku válečného střetnutí hluboko ve státním území, daleko od státní hranice, na níž bude probíhat pohraniční střetnutí ozbrojených sil válčících stran.

V nepravidelných intervalech souběžně s očekávaným postupem vlastních a spojeneckých vojsk na nepřátelském území se sice bude týlová hranice pohybovat směrem za vojsky, ale v závislosti na rychlosti tohoto postupu potrvá jistý čas, než dospěje na původní hranici anebo ji překročí.

Z toho lze vyvodit, že po jistou dobu bude západní část státu frontovým pásmem, v němž však budou mít působnost i příslušné státní orgány až do místních národních výborů.

Tato situace by se zkomplikovala, kdyby v důsledku dočasného a místního neúspěchu našich vojsk mělo dojít ke ztrátě vlastního území.

Působení ve společném prostoru je tedy nejdůležitějším případem vzájemného vztahu polních a teritoriálních orgánů.

Obrovský prostorový rozmach současných vojenských operací za eventuální války si vynutí nepřetržitý pohyb strategických záloh, které se neustále budou přesunovat po teritoriu státu s nároky na přednostní uvolňování komunikací a jejich úpravu, využívání železnic a s požadavky na prostory rozmístění. V závislosti na hladkém, ale také možné i narušeném zásobování těchto vojsk mohou vznikat i další požadavky materiálního charakteru.

Uvedený případ můžeme pravděpodobně dát na druhý stupeň četnosti uvažovaných vzájemných vztahů.

Třetím případem může být společný zásah teritoriálních ozbrojených složek a částí vojenských záloh, kdy na území bude použit větší nepřátelský výsadek, jehož operační či dokonce strategický význam by mohl ohrozit nejen život na teritoriu, ale také plnění úkolů polních vojsk. Eventualita ozbrojeného střetnutí v hloubce teritoria je ovšem možná nejen při využití třetí dimenze — při dopravě vojsk vzduchem; charakter bojových akcí nevylučuje ani proniknutí tankových jednotek do značné vzdálenosti od čáry dotyku. Takovéto případy bude zřejmě nutné řešit ve vzájemné sladělosti silami teritoria i záloh polních vojsk, protože i v zázemí platí faktory překvapení a nahromadění sil a prostředků jako rozhodující pro celkový úspěch bojových akcí.

I když první a další sledy polních vojsk postoupí do hloubky nepřátelského území, nemůže se teritorium přestat starat o svá vojska. Nepřetržitě musí zabezpečovat jejich kádrové doplňování a plné materiální vybavení. Péče o polní vojska bude prvořadou starostí odpovědných funkcionářů a orgánů teritoria, k níž bude směřovat většina opatření, protože i soudobá válka se vyhrává především na frontě. Všechny řídicí orgány a výkonné správní i hospodářské složky musí dát na první místo úkol — plně zajistit potřeby vojsk na frontě. Dohovory o těchto problémech budou tvořit další, v pořadí čtvrtý případ vzájemných styků.

Vyjdeme-li z charakteru socialistického státu o poslání jeho armády a orgánů státní správy, nemělo by být problémem uvedené případy vztahů pružně naladovat. Tyto podmínky vytvářející jednotu zájmů lidu, jeho správních orgánů a jeho i spřátelených armád, značně ulehčují řešení tohoto problému,

který v kapitalistických podmínkách je zpravidla řešen divokým „zákonem moci“, kdy rozhodující slovo má ten, kdo v ruce drží střelnou zbraň.

Přes objektivně dané výhodné podmínky nemůžeme spoléhat pouze na neformální vzájemně ohleduplné vztahy, respektující potřeby obou spolupracujících stran, které samozřejmě dávají prioritu úkolům spojeným se zabezpečením polních vojsk, ale měli bychom stanovit jisté formální zásady.

Bude účelné zopakovat si na tomto místě, co k uvedenému problému říkají řády a předpisy. Polní řád (Vševojsk-1-1 čl. 45) i předpis Organizace a vedení operací (Oper-1-1 čl. 22) shodně upravují rozsah velení pouze na řízení podřízených svazů, svazků a útvarů a sladování jejich úsilí.

Rovněž operační týl tvoří (Oper-1-1, čl. 48) týlové svazky, útvary a zařízení se zásobami materiálu. Dále se říká, že pro jejich rozmístění a práci se mohou určovat týlová pásma, která zahrnují území se silnicemi, železnicemi a vodními komunikacemi, letišti, potrubími, spojovacími zařízeními a místními prostředky. Čl. 419 k tomu doplňuje, že určení týlového pásma umožňuje odpovědnost za udržování pořádku a mimo jiné i za využití komunikací a místních zdrojů.

V této souvislosti je možné ještě uvést citaci předpisu Štábní práce v poli (Oper-2-1/č čl. 3), který stanoví, že „štáb ... organizuje ... udržení pořádku v určeném prostoru“.

Předpisy tedy na jedné straně uvádějí výslovně pravomoc velitelů pouze nad jim podřízenými vojenskými jednotkami, ale na druhé straně dávají odpovědnost i za udržování pořádku a využití místních zdrojů v celém určeném pásmu.

Přitom termín „místní zdroje“ je maximálně široký a může zahrnovat prakticky všechno vodou počínaje a lidskou pracovní silou konče.

Řády a předpisy musí mít zákonitě značnou míru obecnosti, a proto zásadně nerozlišují, zda se operace vede na vlastním či nepřátelském území. Tato otázka je však kardinální při praktickém uplatňování citovaných článků. V pochopení a uplatnění tohoto rozdílu bude klíč k tvůrčí praktické činnosti velitelů a štábů polních vojsk při jejich spolupráci a teritoriálními orgány.

Přitom si stále musíme být vědomi toho, že kritická situace za války a neutuchající snaha splnit za každou cenu stanovené úkoly — které pro oba činitele mohou být v některém detailu diametrálně odlišné, by mohla způsobit některé potíže při realizaci vzájemného vojenského a civilního funkcionáře.

Jisté zásady pro tento styk by možná mohly zabezpečit hladší průběh jednání, k nimž bezpodmínečně musí dojít, protože zájmy obou činitelů se budou střetávat ve shodném čase, ve stejném prostoru a budou často zaměřeny na týž předmět. Podle nich bychom mohli již v míru připravovat velitele a štáby vojsk a příslušné funkcionáře národních výborů a dalších teritoriálních orgánů.

Přitom jsme si však vědomi i toho, že po teritoriu našeho státu jako hraničního teritoria celého socialistického společenství by v případě války nutně byla přesunována i spojenecká vojska. I s nimi by musely teritoriální orgány spolupracovat, přičemž velitelé a štáby těchto vojsk by pochopitelně nemohli znát nějaké naše vnitřní zásady vzájemného styku a takové by ani pro ně nemohly být závazné. Protože však řády a předpisy jsou ve všech spojeneckých armádách v podstatě shodné a naši teritoriální činitelé by už měli živou praxi ze styku s našimi vojenskými funkcionáři, který bude následovat bezprostředně po vzniku války, jsou předpoklady k hladkému řešení i těchto problémů.

Pokusíme-li se zásady vzájemných vztahů — eventuálně i práv a povinností — formulovat, bylo by účelné vycházet z toho, že by měly být maximálně jednoduché, snadno pochopitelné a dosti obecné. Nemohou též pochopitelně vyčerpat všechny eventuality, k nimž za válečných podmínek by mohlo při vzájemném styku dojít.

Požadavky polních vojsk budou v podstatě směřovat k uvolňování komunikací všeho druhu od „civilního“ pohybu ve vymezených intervalech a též k tomu, aby byly respektovány prostory rozmístění v obydlích místech. Dále to budou otázky materiálního charakteru, jako je čerpání pitné vody, stavebního materiálu a paliva. V případě nepřátelského zásahu do systému zásobování nebo v důsledku i jiné poruchy v něm mohou požadavky mít zaměření na proviant, pohonné hmoty a náhradní díly. Někdy bude třeba pomoci i lidskými silami a stroji při plnění náležitých úkolů. Mohou nastat i jiné eventuality.

Vždy je však nutné, aby z obou stran jednali kompetentní činitelé, kteří budou vybaveni příslušnými pravomocemi a odpovědností. Samovolná jednání, byť sebelépe míněná, mohou mnohdy způsobit více škody než užitku. Princip přísně centralizovaného řízení za války musí být striktně uplatňován i v této činnosti.

Vzájemné vztahy řídicích orgánů polních vojsk a teritoria, jejichž působnost se prostorově překrývá, by měla vyplývat ze základních zákonných ustanovení, předpisů a nařízení. Rozhodující význam bude mít zásada, že zabezpečení potřeb polních vojsk je prvořadým úkolem všech teritoriálních orgánů. Všichni územní činitelé jsou povinni učinit k realizaci těchto potřeb všechna nutná opatření, v krajním případě i na úkor potřeb civilního obyvatelstva.

Požadavky polních vojsk jsou pro počáteční měsíce války v podstatě plánovány a zabezpečovány již v míru. Během války bude však docházet i k neplánovaným požadavkům, a to zejména v těch případech, kdy bude ohroženo plnění bojových úkolů vojsk a potřebné síly a prostředky se nebudou polním vojskům z jejich pravidelných zdrojů v celém rozsahu dostávat.

Zásady mezi řídicími orgány polních vojsk a teritoriálními činiteli by měly dále pravděpodobně respektovat především tyto skutečnosti:

Za řízení bojových akcí polních vojsk odpovídají velitelé těchto vojsk, kteří řídí i jejich zabezpečení a udržení vojenského pořádku ve stanoveném pásmu činnosti.

Za řízení života civilního obyvatelstva v pásmu činnosti polních vojsk, za zajištění výroby, civilní obrany, pořádku a bezpečnosti odpovídají rady obrany na svém teritoriu.

Požadavky polních velitelů se realizují zásadně po linii velitelské podřízenosti. Jen v případech, kdy není v silách a možnostech polních vojsk tyto požadavky zabezpečit nebo kdy je nebezpečí z prodlení, obrací se kompetentní polní velitelé se svými žádostmi prostřednictvím odpovídajícího stupně vojenského teritoriálního velení na příslušnou radu obrany, popř. přímo na ni.

Teritoriální síly mohou být dočasně přiděleny se souhlasem příslušné rady obrany do podřízenosti polních velitelů. Obrácený postup bude volen jen ve zcela výjimečných případech, kdy polní vojska budou posilovat teritoriální síly, které budou výrazně početně převažovat a jejichž štáby budou schopny celou akci úspěšně řídit.

Zásobami vojenské techniky a vojenského materiálu dislokovány na území státu a opravárenskými kapacitami vyčleněnými pro polní vojska disponují zásadně polní velitelé, kteří přitom úzce spolupracují s vojenskými teritoriálními orgány. Mimořádné a nezbytné požadavky nebo opatření ve prospěch polních vojsk v oblasti materiálního a technického zabezpečení realizuje kompetentní teritoriální orgán (v první řadě vojenský, v dalším pořadí civilní) podle pokynů příslušné rady obrany.

Součinnostní vztahy budou vznikat zpravidla po linii vrcholných řídících funkcionářů a orgánů a po linii velitel armády — velitel vojenského okruhu — Rady obrany republiky. Na těchto liniích by bylo žádoucí — vzhledem k předpokládané závažnosti a četnosti požadavků i rozhodovací kompetenci — udržovat spolupráci trvale prostřednictvím styčných orgánů.

V případě, kdy by nedošlo při vzájemném dohovoru ke shodě, byl by rozhodujícím nadřízený orgán jednoho z obou činitelů, který bude dříve k dosažení. Rozhodnutí však musí být rychlé, protože by bylo značně nepříjemné, kdyby v takovém případě se arbitrem stal nepřítel, který by využil našeho zaváhání.

Jediný cíl, který budou vojska i teritoriální orgány plnit za války — to je porazit agresora — dává předpoklad k realizaci úkolů obou činitelů ve vzájemné neformální shodě. Bude to umožněno i tím, že už v míru příslušní funkcionáři obou stran pochopí vzájemně své válečné povinnosti, a to nejlépe formou společných cvičení i teoretickou přípravou. Měli by se co nejvíce i osobně poznávat a setkávat. Tak se vytvoří optimální předpoklady k tomu, aby nedocházelo k rozporným situacím v době, kdy všechny síly státu bude nutné spojit a napřít za jediným společným cílem — zvítězit co nejdříve nad imperialistickým nepřítelem.